

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою
Управління діяльністю банків на фінансовому ринку
(назва освітньої програми)

**на тему: ««БАНКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ
ЕКОНОМІКИ»**

Виконавець:

Студент 6 курсу 3 групи ФФБС
Гой Владислав Костянтинович
(прізвище, ім'я, по батькові)
/підпис/

Науковий керівник:

Д.Є.Н., доцент
(науковий ступінь, вчене звання)
Жердецька Лілія Вікторівна
(прізвище, ім'я, по батькові)
/підпис/

Одеса 2022

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У сучасних економічних умовах організація ефективної кредитної діяльності банків є запорукою розвитку як банківського сектора, так і економіки держави в цілому. Але фінансова невизначеність та воєнні дії не сприяють розвитку процесів функціонування банків України на кредитному ринку, а призводять до скорочення обсягів банківського кредитування, збільшення проблемних позичок, що негативно впливає на прибутковість банків та їх фінансову стійкість. Кредитування залишається основним джерелом доходів для банків, але воно і генерує підвищений кредитний ризик.

У зв'язку з цим заслуговує на увагу питання підвищення ролі кредитного ризик-менеджменту банків, визначення його можливостей в організації процесів управління кредитними ризиками на основі нових фінансових технологій.

Зазначені проблеми фінансового забезпечення інноваційного розвитку банків України також не сприяють подальшому розвитку цифрової трансформації національних банків, які в умовах посилення конкуренції з боку цифрових кредитних площадок, не мають фінансових джерел для розвитку як цифрових кредитних продуктів і послуг, так і цифрових технологій для управління кредитними ризиками.

З метою стимулювання розвитку конкурентних переваг банків України на кредитному ринку в умовах впливу цифровізації, необхідно удосконалювати існуючі та впроваджувати нові інструменти кредитного ризик-менеджменту, які сприятимуть підвищенню якості кредитних портфелів банків на основі цифрових технологій.

Проблемам про розробки теоретичних та організаційно-методичних положень кредитного ризик-менеджменту присвячені наукові праці вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких: Вовчак О.Д., Глущенко В. В., Дзюблюк О. В., Єпіфанов А. О., Жердецька Л.В., Коваленко В. В., Ковтун Д. В., Майборода І. С., Оніщенко Ю.І., Примостка Л.О., Прийдун Л. М., Шульга Н.П та ін..

Незважаючи на значну кількість наукових розробок з досліджуваної проблематики, питання організації кредитного ризик-менеджменту потребують додаткового опрацювання в умовах розвитку цифрової економіки.

Мета роботи – обґрунтування теоретичних засад й практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності кредитного ризик-менеджменту в умовах цифровізації.

Відповідно до поставленої мети в результаті дослідження потрібно було вирішити такі **завдання**:

- визначити наукові підходи до визначення сутності кредитного ризику банків;
- охарактеризувати сутність, складові та особливості банківського кредитного ризик-менеджменту;

- обґрунтувати вплив цифрової трансформації на кредитний ризик-менеджмент у банках;
- проаналізувати сучасний стан кредитного ринку України;
- оцінити залежність ставки за позичками від ризикованості кредитних вкладень
- провести аналіз інструментів ризик-менеджменту кредитного портфеля сучасних банків України;
- описати підходи до стрес-тестування кредитного ризику;
- обґрунтувати вплив цифрових кредитних технологій на моделювання попиту позичальників на кредитному ринку.

Об'єкт дослідження – процеси кредитного ризик-менеджменту в банках.

Предмет дослідження – теоретико-методичні засади розвитку процесів кредитного ризик-менеджменту в банках в умовах цифровізації.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використовувались загальнонаукові та специфічні методи наукового пізнання. Логіко-діалектичний метод – для визначення сутності фінансової структури та корпоративного бізнесу банку. Методи аналізу, синтезу та порівняльного аналізу – для дослідження тенденцій розвитку та оцінки ефективності корпоративного сегменту банківського бізнесу. Метод системного аналізу та узагальнення – для виявлення чинників підвищення ефективності банків. Графічний та побудови аналітичних таблиць – для наочного відображення результатів дослідження. Метод побудови матриць – для оцінки стратегій розвитку корпоративного бізнесу банків. Кореляційно-регресивний аналіз – для оцінки впливу та виявлення характеру та тісноти зв'язку між показниками, які характеризують діяльність банків та якістю кредитної діяльності.

Інформаційною базою дослідження є: Конституція України, закони й інші правові акти України, постанови, звітні і статистичні дані Національного банку України, Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України; дані Світового банку та Організації економічного співробітництва і розвитку, Європейської Комісії, матеріали наукових конференцій, звіти та аналітичні матеріали ПАТ АБ «Південний», а також наукові публікації, присвячені проблемам розвитку кредитного ризик-менеджменту банків.

Методологічну основу роботи становить діалектичний метод дослідження теоретичних аспектів теми, системний підхід до всіх досліджуваних процесів і явищ, застосування економіко-математичних, статистичних, соціологічних і маркетингових методів при вивченні прикладних аспектів теми.

Обсяг і структура роботи визначені актуальністю даної проблеми, її практичною значущістю, метою і логікою дослідження. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3-х розділів, висновків, списку використаних джерел.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЛІ БАНКІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ»** обґрунтовано економічну характеристику терміну фінансовий ринок, його складових; надано характеристику моделей організації фінансового ринку; визначено функції та роль банків на фінансовому ринку.

Узагальнюючи результати проведеного дослідження визначено, що фінансовий ринок – це ринок економічних відносин, на якому відбувається обмін, купівля та продаж фінансових інструментів. Серед основних функцій фінансових ринків можливо віднести ціноутворення; ліквідності; оптимізаційна. Учасників фінансового ринку можливо класифікувати на наступні групи: державні інвестори; брокери, які діють як агенти публічних інвесторів і які мотивовані отриманою винагородою (як правило, у вигляді комісійних) за послуги, які вони надають. Таким чином, брокери торгують для інших, а не від свого імені, дилери, які торгують від свого імені, але основним мотивом яких є отримання прибутку від торгівлі, а не від володіння цінними паперами та кредитно-рейтингові агентства (КРА), які оцінюють кредитний ризик позичальників.

Структура фінансового ринку складається з національного ринку (внутрішній), міжнародного (зовнішнього) ринку та поділяється на дві основні складові ринок грошей та ринок капіталу. Фінансові ринки класифікуються з точки зору готівкового ринку та ринків похідних фінансових інструментів.

Охарактеризовано ключові відмінності фінансових систем різних країн, які полягають у їх структурній різноманітності: банкоцентрична або ринково орієнтована модель, особливості яких впливають на рівень розвитку національних економік.

Доведено, що банки на фінансовому ринку виконують наступну роль як: уповноважені контролери та забезпечують ефективне використання фірмами виділених їм ресурсів; відіграють важливу роль у розподілі ризиків в економіці шляхом диверсифікації і згладжування коливань з часом, Банки відіграють важливу роль у забезпеченні коштами для фірм і допомагати їм та економіці розвиватися.

У другому розділі **«МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ БАНКІВ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ ОДЕЩИНИ»** проведено аналіз тенденцій розвитку економіки регіону; оцінено ринок банківських послуг Одещини; проаналізовано конкурентні позиції банків на фінансовому ринку.

За результатами дослідження, проведеного в другому розділі нами були зроблені наступні висновки.

Визначено, що загальним кількісним показником розвитку економіки окремих регіонів є динаміка валового продукту території. Обсяг валового регіонального продукту, структура та внутрішньо регіональні чинники

формування створюють інформаційну базу для розробки державної регіональної політики та політики розвитку економіки конкретного регіону.

Проведена динаміка валового регіонального продукту Одеської області у 2010 – 2019 рр. та визначено, що за цим показником Одеський регіон знаходиться у вісімці лідерів серед регіонів країни. Абсолютне значення цього показника складає 220,2 млрд. грн. Валовий регіональний продукт Одеської області збільшився за період дослідження у 4,09 разів, за останній звітний рік - на 11,68%. Характерною особливістю є те, що спостерігалось постійне стійке зростання абсолютної суми валового регіонального продукту протягом періоду дослідження.

Обґрунтовано, що кількість суб'єктів господарювання Одеського регіону на останню звітну дату складає 6,8% загальної кількості підприємств по Україні. Враховуючи збільшення кількості суб'єктів господарювання, загальний обсяг реалізованої продукції підприємств регіону зростає впродовж періоду дослідження з постійною тенденцією. Загалом у 2020 році обсяг реалізованої продукції порівняно з 2017 роком збільшився на 111,7%. На кінець періоду дослідження загальний обсяг реалізованої продукції Одеського регіону складає 4,5 % до загального обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств по Україні. Фінансовий результат (сальдо) економічної діяльності підприємств Одеського регіону мав позитивну тенденцію впродовж 2017 – 2019 року, але за результатами 2020 року результат діяльності мав негативне значення, що свідчить про збитковість економічної діяльності суб'єктів господарської діяльності Одеського регіону в цілому. Це призвело до того, що значно скоротилася питома вага підприємств, які отримали прибуток, з 75,4% до 67,6% загальної кількості суб'єктів господарювання регіону.

Проаналізовано динаміка випуску продукції АПК за видами економічної діяльності Одеського регіону з якого можливо надати наступний висновок, що загальний випуск продукції АПК Одеського регіону збільшився на 169,1% за період дослідження. При цьому слід зазначити, що якщо обсяги переробної промисловості зросли у 2,34 разів, одночасно за цей же період обсяги саме сільськогосподарського виробництва збільшилися у 4,01 разів. Отже, Одеський регіон має дуже потужні можливості подальшого розвитку первинної ланки аграрного сектору. Важливо також визначити, що незважаючи на кількісне зростання обсягів виробництва продукції АПК одночасно спостерігається деяке скорочення частки Одеського регіону в загальному обсязі випуску продукції АПК країни з 8,5% до 7,5%.

Розглянута динаміка експорту та імпорту товарів Одеського регіону за період з 2011 – 2021 років. У 2021 році у порівнянні з 2011 роком експорт зовнішньої торгівлі товарами Одеського регіону збільшився на 10,2%, в той же час імпорт товарної продукції скоротився на 26,5%. Це дуже позитивна тенденція, що характеризує значне поліпшення стану платіжного балансу Одеського регіону.

Доведено, що загальна кількість діючих банків скоротилася за 2014 – 2021 рр. на 110 установу. Відносно банків з іноземним капіталом слід відзначити, що їх чисельність за досліджуваний період мала плинну тенденцію. За аналізований період вони також мали тенденцію до зменшення на 16 одиниць. Їх частка у статутному капіталі по банківській системі складає одну третину, здійснює вагомий вплив на розвиток конкуренції.

Проаналізовано динаміка показників достатності капіталу ПАТ «МТБ БАНК», АБ «Південний», ПАТ «БАНК ВОСТОК» за період з 01.01.2022 по 01.10.2022 рр. з якого можливо зробити висновки, що незважаючи на складнощі, пов'язані з воєнним станом в Україні, аналізовані банки дотримуються індикаторів достатності капіталу. При цьому слід відмітити про лідерство АБ «Південний» як за розміром регулятивного капіталу, так і виконання нормативів Н2 та Н3.

Зазначено, що за період дослідження аналізовані банки демонстрували прибуткову діяльність. Хоча слід відзначити, що з початку 2022 року спостерігається різке зниження зазначених показників. Але як позитивний момент є те, що банки залишаються прибутковими. Особливо це прослідковується за показником рентабельності капіталу, який коливається за досліджуваний період в межах 21,68 % до 8,83 %.

Депозитний портфель банків, що аналізується, на відміну від кредитного, характеризується тим, що на протязі досліджуемого періоду спостерігається тенденція щодо урівноваження залучених коштів ніж нефінансових корпорацій та домашніх домогосподарств.

Розглядаючи зміну кредитних портфельів у абсолютному значенні, відзначено, що за період 2017 – 2021 рр. спостерігається їх зростання, а саме: у ПАТ «МТБ БАНК» на 2983,71 млн грн. в 2021 р. у порівнянні з 2017 р.; у ПАТ «БАНК ВОСТОК» на 3324,01 млн грн.; у АБ "Південний" на 4226,04 млн грн. відповідно. Найбільший кредитний портфель як в цілому, так і за суб'єктами кредитування, спостерігається у АБ "Південний" на протязі досліджуемого періоду. Слід також відзначити, що ПАТ «МТБ БАНК» за 9 місяців 2022 р наростив кредитний портфель за суб'єктами нефінансових корпорацій у сумі 4720,96 млн грн., що перевищує річний обсяг за 2021 р., що вказує на спрямованість політики банку на відновлення економіки Одеського регіону.

Аналіз основних показників, які характеризують рівень ефективності обслуговування клієнтської бази ПАТ «МТБ БАНК», ПАТ «БАНК ВОСТОК» та АБ «Південний», знаходяться на достатньому рівні. Це означає, що стратегія управління у банку є виваженою. Виключенням є 2017 рік, коли АБ «Південний» вдавався до агресивної політики щодо залучення ресурсів, і тим самим чистий спред був отриманий від'ємний.

Для визначення конкурентних позиції банків на фінансовому ринку було проаналізовано рейтинг банків України складений Міністерством фінансів України на початок 2022 та зазначено, що перші п'ять перший позицій займають банки з іноземним капіталом, потім 2 банки з державною власністю,

8 місце займає АТ «ПУМБ» за ними АБ «ПриватБанк» та АТ «АЛЬФА-БАНК». Якщо розглядати банківські установи з боку місця за депозитами фізичних осіб, то зазначимо, що лідируючі позиції займають АТ «ПриватБанк» та АТ «АЛЬФА-БАНК», а вже потім банки з іноземним капіталом. за прибутковістю на початок 2022 рік, з чого можливо визначити, що лідируючі позиції займає знову ж АТ «ПриватБанк», але надалі показники змінюються в бік АТ «Райффайзен Банк», АТ «ПУМБ», останні місця займають банки з державним капіталом це АТ «Укрексімбанк» та АТ «Ощадбанк».

Провівши аналіз конкурентоспроможності банків, які діють в Україні, можемо зазначити, що головною конкурентною перевагою є фінансова оцінка діяльності банківської установи.

У третьому розділі «ОБҐРУНТУВАННЯ ПІДХОДІВ ЩОДО ПІДСИЛЕННЯ РОЛІ БАНКІВ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ» здійснено моделювання впливу банківського кредитування на розвиток економіки регіону; сформовано методику оцінювання бізнес-моделі діяльності банку на фінансовому ринку.

Розвиток банківського сектора також залежить від стану економіки; а банкрутство позичальників може спричинити й кризу в банківській системі. Зазначено, що підхід, коли розвиток фінансового (у т.ч. банківського) сектору спричиняє динаміку реального сектора економіки отримав назву «слідування за пропозицією» та є підхід «слідування за попитом», прибічники якого вважають, що навпаки — економічне зростання (розвиток економіки) спричиняє розвиток банківського сектору економіки.

Розглянута роль банківської системи України та як вона виконує свою функцію у забезпеченні передумов збалансованого економічного розвитку, враховуючи циклічність.

Ураховуючи проведений аналіз літературних джерел у роботі для обґрунтування взаємозв'язків між розвитком банківського та реального секторів економіки був використано тест Грейнджера. За результати тесту Грейнджера на причинно-наслідковий зв'язок між економічним зростанням та розвитком банківської системи в Україні та в Одеській області було визначено, що в цілому доводиться гіпотеза слідування за пропозицією, коли банківське кредитування є чинником розвитку економіки. Водночас розраховані моделі є недостатньо точними. Для Одеської області навпаки можна підтвердити гіпотезу слідування за попитом, коли зростання ІПП спричиняє розвиток банківського кредитування. Необхідно зазначити, що модель із лагом в 1 міс. є більш точною, проте значущість коефіцієнта та його рівень є вищими для лагу в 3 міс. Пояснити такі результати можна періодом дослідження — дослідження, проведене для Одеської області, включає як період початку «коронакризи», так і період відносного відновлення; також період реформування банківського сектора 2014-2016 рр. частково потрапив до досліджуваного періоду. Отже, в кризових умовах банківське кредитування не

забезпечує розбудови економіки – навпаки, стан банківської системи залежить від економічного зростання або спаду.

Відмічене, що в Україні багато банків є інвестиційними. Проте це не пов'язано з розвитком фондового ринку та не сприяє зростанню ресурсів нефінансових корпорацій. У банків України значна частка активів – це державні ОВДП. Це дозволяє банкам підтримувати ліквідність та дохід від такого активу. Проте в цілому для системи така ситуація свідчить про певне фіскальне домінування та зменшення ролі банків у кредитуванні економіки. Водночас ці банки мають різне фондування. Також достатньо поширеною є корпоративна бізнес-модель, переважно це банки з роздрібним та корпоративним фондуванням; також 1 банк з капітальним фондуванням. Роздрібні банки є такими за складом як активів, так і зобов'язань.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

За результатами дослідження можливо зробити наступні висновки:

1. Визначено, що фінансова система економіки складається з трьох компонентів: фінансові ринки; фінансові посередники; та фінансові регулятори. Основною функцією системи є розподіл коштів між двома групами кінцевих користувачів системи: від кредиторів до позичальників. Фінансова система забезпечує платіжні засоби, різноманітні послуги, такі як страхування, пенсій та іноземної валюти разом із засобами, які дозволяють людям регулювати свої існуючі портфелі багатства.

2. Проведено аналіз моделей організації фінансових систем таких як, банкоцентричної моделі та ринково орієнтованої моделі. Визначено, що банкоцентрична модель – особливо на ранніх етапах економічного розвитку та у слабких інституційних налаштувань – краще, ніж ринкова фінансова система, мобілізувати заощадження, розподіляти капітал і здійснення корпоративного контролю. Навпаки, ринкова точка зору підкреслює, що ринки забезпечують ключові фінансові послуги, які стимулюють інновації та довгострокове зростання.

3. Проаналізувавши роль банків у фінансовій системі, зроблені певні висновки. Банки діють як уповноважені контролери та забезпечують ефективне використання фірмами виділених їм ресурсів та відіграють важливу роль у розподілі ризиків в економіці шляхом диверсифікації і згладжування коливань з часом, Банки відіграють важливу роль у забезпеченні коштами для фірм і допомагати їм та економіці розвиватися. Вони також важливі для здійснення корпоративного управління. Нарешті, банки можуть допомогти подолати асиметричну інформацію проблеми шляхом формування довготривалих відносин з фірмами.

4. Доведено, що Одеський регіон знаходиться у вісімці лідерів серед регіонів країни. Абсолютне значення цього показника складає 220,2 млрд. грн.

За показником динаміки Одеська область знаходиться на 8 місці серед інших регіонів країни. Валовий регіональний продукт на душу населення Одеської області склав 92823 грн. Валовий регіональний продукт Одеської області збільшився за період дослідження у 4,09 разів, за останній звітний рік - на 11,68%. Характерною особливістю є те, що спостерігалось постійне стійке зростання абсолютної суми валового регіонального продукту протягом періоду дослідження.

5. Банки Одещини на сьогодні функціонують у складних соціально-економічних та політичних умовах, спричинених воєнною агресією РФ. При цьому слід відмітити, що незважаючи на це вони зберігають свої конкурентні позиції, основний вектор якої є підтримка соціально-економічного розвитку регіону та розвиток ринку банківських послуг Одещини.

6. Проаналізовано аналіз конкурентоспроможності банків, які діють в Україні, можемо зазначити, що головною конкурентною перевагою є фінансова оцінка діяльності банківської установи. Від якісного будування як стратегічних цілей так формування тактичних та операційних залежить діяльність банків під впливом можливих ризиків, як зовнішніх, так і внутрішніх. Нами було визначено, що український банківський ринок більш відноситься до монополістичної моделі конкуренції, що має відображення у зменшенні кількості банків з приватним національним капіталом, які за своїми результатами діяльності не впливали на конкуренцію серед банків з державним капіталом та великими банками.

7. Ураховуючи проведений аналіз літературних джерел у роботі для обґрунтування взаємозв'язків між розвитком банківського та реального секторів економіки був використано тест Грейнджера. За результати тесту Грейнджера на причинно-наслідковий зв'язок між економічним зростанням та розвитком банківської системи в Україні та в Одеській області було визначено, що в цілому доводиться гіпотеза слідування за пропозицією, коли банківське кредитування є чинником розвитку економіки.

8. Для ПАТ «МТБ БАНК» запропоновано: у середньо та довгостроковій перспективі розглянути можливість розвитку корпоративного кредитування за рахунок вивільнення коштів від інвестування в ОВДП; у коротко- та середньостроковій перспективі розглянути можливості збільшення комісійних доходів за рахунок розширення переліку послуг, покращання якості обслуговування.

АНОТАЦІЯ

Гой Владислав Костянтинівич

«БАНКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 072 **«Фінанси, банківська справа та страхування»** за освітньою програмою професійного спрямування **«Управління діяльністю банків на фінансовому ринку»**

Одеський національний економічний університет. м. Одеса, 2022 рік

Випускна робота складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є діяльність банків на фінансовому ринку.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти фінансового ринку, його складових та функцій. Надано характеристику моделей організації фінансового ринку. Визначено функції та роль банків на фінансовому ринку.

У практичній частині проаналізовані тенденції розвитку економіки регіону. Проведено оцінювання ринку банківських послуг Одещини. Проаналізовано конкурентні позиції банків на фінансовому ринку.

Проведено моделювання впливу банківського кредитування на розвиток економіки регіону. Обґрунтовано методику оцінювання бізнес-моделі діяльності банку на фінансовому ринку.

Ключові слова: фінансовий ринок, економіка регіону, банківська діяльність, бізнес-модель, конкурентна позиція.

ANNOTATION

Goy Vladyslav Kostyantynovich

"BANKS IN ENSURING THE DEVELOPMENT OF THE REGIONAL ECONOMY"

Qualifying master of work for obtaining a degree in the specialty 072 **"Finance, banking and insurance"** under the educational program of the professional direction **"Managing the activities of banks in the financial market"**

Odesa National University of Economics. Odesa, 2022

The thesis consists of three sections. The object of the research is the activity of banks on the financial market.

The paper examines the theoretical aspects of the financial market, its component and functions. A description of financial market organization models is provided. The functions and role of banks in the financial market are determined.

In the practical part, trends in the development of the region's economy are analyzed. An assessment of the banking services market of Odesa was carried out. Competitive positions of banks on the financial market are analyzed.

Modeling of the impact of bank lending on the development of the region's economy was carried out. The method of assessing the business model of the bank's activity on the financial market is substantiated.

Keywords: financial market, regional economy, banking activity, business model, competitive position.